

nillä. Kirjaprojektin aikataulun mukaan varsinainen tutkimus- ja kirjoitustyö tapahtuu vuosina 2004 ja 2005 niin, että kirja valmistuu painokuntoon vuoden 2006 aikana.

Vuokkiniemi on Vienan Karjalan tärkein pitäjä, toteasi Elias Lönnrotkin jo aikoinaan. Se siis ansaitsee historiallisen pitäjäkirjansa, sillä yhtenäistä teosta Vuokkiniemestä ja sen historiasta ei ole. Kirja varmistaa Vuokkiniemen historian säilymisen tulevillekin vienalaissukupolville. -kp

Uusia kunniajäseniä

Heikki Kyyrösestä kunniapuheenjohtaja

Vuokkiniemi-seuran vuosikokouksessa koettiin historiallinen tapahtuma, kun **Heikki Kyyrösestä** tuli seuran kunniapuheenjohtaja. Vuokkiniemi-seura tahtoi kutsua Kyyrösen kunniapuheenjohtajaksi seuran ja Vuokkiniemen eteen tehdyn työn johdosta.

Seura on Heikin johdolla jättänyt vahvan jälkensä Vuokkiniemen aineellisen ja henkisen kulttuurin kehitykseen 1990-luvulla. Työn tuloksena Vuokkiniemessä on seuran rakentama kirkko ja

seuran peruskorjaama vanhustentalo. Niitä voi pieneltä seuralta pitää monumentalisina saavutuksina.

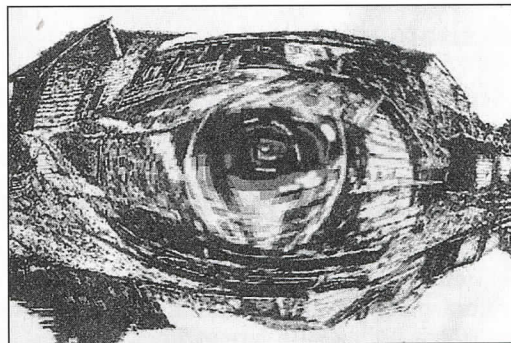
Kyyrösen tahtoi kiitossanoinaan korostaa myös seuran jäsenkunnan yhteistä ponnistelua Vuokkiniemen hyväksi. - Tällaisen työn tekemiseen tarvitaan myös aktiivisia jäseniä, joita Vuokkiniemi-seurassa on ollutkin.

Vuokkiniemi-seura kutsui myös kaksi uutta kunniajäsentä, **Oili Koivunien** Tampereelta ja **Olavi Ulvisen** Orismalasta. He ovat tehneet pyyteetöntä työtä ja uurrastaneet niin seuran kuin karjalaisen heimonkin eteen. Ilman heidän kaltaisiaan ei seura olisi yltänyt niihin tuloksiin, joita rahvas nyt voi ihastella. -kp

Fil.lis. Juri Chikalov

Joensuun yliopisto

AIKAKONEELLA wanhaan Uhtuaan

Noin viisisataa vuotta sitten, eräänä kesäpäivänä Kuittijärven pohjoisrannalle, Uhut-joen suulle saapui nuori nainen lapsi sylissään. Tarkasta vuosiluvusta ei ole tietoja, tiedetään vain, että 1400-luku oli lopuillaan. Matkan teko Vienan korpimetsien läpi olisi vienyt voimat jopa vahvoilta miehiltä varsinkin jos kyse on pakomatkasta. Nainen oli kuitenkin karjalainen, vaikka tulikin "Ruotsin" puolelta, ja siksi selvisi soiden ansoista, itikoista ja nälästä.

Karjalan metsät olivat hänelle tuttuja, mutta pienen lapsen kanssa kulkeminen saloissa saattoi uuvuttaa ketnet tahansa. Kaunis paikka joen suussa, korkealla hiekkarannalla ei ollut ihan tyhjillään. Lappalaisten kodat savustivat kirkasta ilmaa, sillä se oli suosittu lappalaisten kalastuspaikka, ja sinne tulivat useat promiesten perheet tuttuja tapamaan ja uutisia vaihtamaan. Nainen kertoi, että hän oli

onnistunut pakenemaan Ruotsin puolelta, erään ruotsalaissherran vankeudesta. Kun nainen oli tyttöinä, tuli tämä herra sotajoukkoinen hänen kotikyläänsä, tuhosi sen ja vei hänet mukaan. Tyttö ei suostunut elämään ruotsalaisen jalkavaimona, vaikka synnyttikin hänelle lapsen. Näin eräänä kesänä nuori karjalaisnainen pakeni takaisiin kotimaahansa, Karjalaan. Mutta kun kotikylästä oli jäänyt jäljelle tuskin mitään, hän päätti sitten jäädä Uhut-joen suulle asumaan poikansa kanssa.

Ei tiedetä, miten sen jälkeen naiselle kävi, tarina kertoo vain, että tämä poika, jonka nimeksi tuli Tihvana, kasvoi mieheksi. Jostakin Tihvana löysi itselle vaimonsa ja liitosta syntyi kahdeksan poikaa. Näin vanhalta lappalaisten kalastuspaikalta sai alkunsa karjalainen kylä,

joka Uhut-joen mukaan nimitettiin Uhtuaksi. Kun 1800 luku oli lopuillaan, uhtuolaiset laskivat, että heidän silloinen miespolvensa oli jo seitsemäs Tihvanasta lukien. Kylä oli siis tuolloin noin 300 vuotta vanha. Tämä on kyläläisten oma versio kylän syntymisestä, jonka he kertoivat Juveliukselle 1800-luvun lopussa.

Ilmeisesti kertomuksessa on jotain perää. Paikka olikin jo vanhasta ajasta tuttu lappalaisille ja jotkut merkit osoittivat, että se oli tuttu myös venäläisille kauppiaille. Eipä ihme, sillä paikka olikin todella kaunis ja mukava, ja - mikä tärkeintä - vilkkaan vesireitin varrella. Niinpä kylä kasvoi kasvamisestaan, ja vuonna 1900 siellä laskettiin olevan 175 taloutta ja 1187 ihmistä. Noin isot kylät olivat harvinaisuus jopa Venäjän imperiumin keskiosassa, puhumattakaan Karjalan saloista. Niin kylä sai Vienan Karja-

lan epävirallisen "pääkaupungin" mainen. Epävirallisen siksi, koska virallisesti se oli vain yhden karjalaisen hallintoalueen, Uhtuan piirin, keskus. Piiri oli taas vain yksi kolmestatoista ns. karjalaisista piireistä, jotka kuuluivat Kemin kihlakuntaan, ja jossa niiden lisäksi oli vielä yhdeksän venäläistä piiriä. Eli koko alueen virallinen pääkaupunki oli Kemi, joka sijaitsi noin 220 kilometrin päästä Uhtualta.

Käynnistetäänpä mielikuvituksemme ja yritetään siirtyä 'aikakoneella' 1800-luvun loppupuoliskolle. Millaiselta näytti legendaarisen Tihvanan perustama kylä silloin, kun seitsemäs Tihvanan sukupolvi oli siellä johtoasemassa? Se on suhteellisen helppo tehdä, sillä niistä ajoista meille on säilynyt sekä lukuisia kertomuksia että valokuvia.

Karjalaisten kylien "paraatiot" aukenivat yleensä järvelle ja joelle päin. Niin lähes kaikki vieraat, jotka olivat saapumassa Uhtuaan, näkivät kylän Kuittijärveltä, pitkän soutuamatkan jälkeen. Kreivin ja taiteilijan Louis Sparren edessä kylä avautui seuraavalla tavalla. "Vaikutelma on varsin uljas. Laajan, puolikuuta muistuttavan lahden perukassa näkyy korkea, jyrkkä, puuton hiekkarinne, kulkien rannan suuntaan. Rinteen harjalla on pitkä rivi taloja ja kaksi kirkontornia, jotka kuvastuvat taivasta vasten. Tämän kuvan etualana on keskellä lahtea suuri puuristi, joka on pystytetty isolle kiville. Jos katsahtaa itään, aukea siellä Kuitujärven ulappa. Metsäinen saari näkyy 6-7 virstan päässä kylästä, peittäen osan ilmanrantaa. Tuon saaren kahden puolen jatkuu järven väreilevä ulappa rajattomana itää kohti. Siellä päin ei näy muuta kuin taivasta ja vettä".

Tiedämmehän, että hyvin usein kauniin ulkokuoren alta paljastuu aika epämiellyttävä sisältö. Kaukaa katsottuna maalaiskylä jossakin Keski-Venäjällä saattoi näyttää varsin idylliseltä, mutta sisältä päin se oli var-

sin usein täynnä likaa, ja kurjuus pisti silmiin joka puolelta. Mutta Uhtua ei loukannut taiteilijan silmiä myöskään läheltä katsottuna. "Uhtuan kylää pidettäisiin monessa maassa sievoisena kaupunkina. Kylässä on 180 taloa, ja asukasluvun sanotaan olevan noin 800 paikkeilla. Enimmät talot ovat jo mainitulla hiekkaharjulla järven rannalla. Samoin kylän kaksi kirkkoa, toinen äsken rakennettu ja toinen vanha ja hylätty. Melkein keskellä kylää aukeaa tori, jonka ympärillä on isoja ja pienempiä rakennuksia ja ranta-aittoja järven puolella pitkin hiekkaharjua. Näitä rakennuksia vastapäätä torin toisella sivulla komeillee iso talo ja siinä näkyy valkean lautaan maalattuna nimi "Upravlenije". Se on paikkakunnan raatihuone." Tämä olikin ns. "Volostnoje pravlenie", eli Uhtuan piirin hallintorakennus.

Sparren silmissä Uhtuan kylä oli omaksunut jo aika paljon "länsimaisia" piirteitä. "Vanhanaikaisia karjalaisia taloja on rinnatusten uudenlaisempien ja skandinaavilaiseen tapaan rakennettujen kanssa", kuvaili taiteilija talojen ulkomuodot.

Se olikin luonnollista, sillä tiedetään, että Uhtuan asukkaille 1800-luvulla "Länsi" eli Suomi oli paljon lähempänä kuin "Itä", eli Venäjä, sekä kulttuurillisesti että maantieteellisesti. Niinpä kylässä näki jopa ihmisten puvuissakin "länneistä tulevia vaikutuksia". Länsimaisia piirteitä Uhtuan rakennuksissa huomasi myös August Wilhelm Ervasti, joka kävi Uhtualla 13 vuotta ennen Sparrea. Vienan "löytäjän" Elias Lönnrotin silmissä Uhtua oli myös hyvin miellyttävä paikka, jossa kurjuutta ja köyhyyttä oli jopa vähemmän kuin kylissä Suomen puolella.

Mutta voisimmeko me uskoa niitä silmiä, joiden omistajat jättivät meille tällaisia kauniita kuvauksia? Sparre oli taiteilija, karelianisti Ervasti etsi Karjalasta vain positiivisia piirteitä, ja Lönnrotillekin se oli ikään kuin "luvattu" maa. Tiedämmehän, että toinen ihminen saattoi kertoa samasta paikasta aivan eri tavalla kuin toinen. Hyvin usein ihminen näkee vain sen, mitä hän haluaa nähdä. Edellä käynei-

den kuvaukset, poliittiset aatteet, sääolosuhteet, jopa matkustajan fyysinen olo, kuten esimerkiksi nälkä tai sairaus, tekevät samasta paikasta toiselle miellyttävän ja toiselle inhottavan. Pietarin matkoista saman turistiryhmän jäsenille jäivät mieleen toisille loistavat Eremitaasin teokset, toisille vessat.

Myös sata vuotta sitten kaikenlaiset tekijät vääristivät Uhtuan kuvauksia. Usein mukana oli vahva poliittinen aines. Tässä on vain yksi esimerkki, miltä näytti Uhtua kiihkeän karelianistin Ilmari Kiannon silmissä: "Kylien kylä, Karjalan Kurjula, nälkäkansan pääkaupunki, erämaan karhunpenkoma muurahaiskeko, hiirien luvattu valtakunta, mustunut muinaismuseo! Luulisi seisovansa entisaikaisen, maasta ylöskaivetun kaupungin rauniolla". Kianto kävi Uhtualla 1900-luvun alussa, eli noin parikymmentä vuotta myöhemmin kun Sparre, mutta kuinka erilaiselta näyttikään kylä hänen silmissään. Tulee mieleen vain sanonta, että parempi kerran nähdä kun sata kertaa kuulla.

Onneksi meillä on mahdollisuus nähdäkin. I.K. In-

Vanhaa Uhtuaa joen ja Kuittijärven puolelta. Etualalla kirkko ja siitä vasemmalla näkyy tsasunan torni, taempana ovat Ryhjä ja Likopää.

Likopään kylänosa kaartuu pitkin Keski-Kuittijärven rantaa, talot termällä, kylät ja venevajat alempana rannassa.

han erinomaiset valokuvat auttavat meitä rekonstruoi-
maan vanhan Uhtuan kylän
ulkonäköä. Ne myös kumo-
sivat Kiannon kuvauksien
kaltaiset ääripään mielikuvi-
tukset. Katsotaanpa niitä va-
lokuvia hieman tarkemmin.
Niistä näkee, että kylän
paikka on todella kaunis, ei-
vätkä talot mitenkään muis-
tuta raunioita. Rakennustyy-
li on tosiaan ainutlaatuinen
sekoitus suomalaista ja kar-
jalaista tyyliä. Mielenkiin-
toista on, että kylän talot si-
jaitsivat hyvin lähellä toisi-
aan, vaikka venäläisten tie-
demiesten mukaan karjalai-
sten asutusmuoto oli hajanai-
nen. Mutta kuten useat
muutkin käsitykset, käsitys
asutusten tiheydestä on var-
sin suhteellinen. Kun venä-
läisten tutkijoiden silmissä
Vienan kylien asutusmuoto
oli hajanainen, niin suoma-
laiset, kuten esimerkiksi Er-
vasti, totesivat, että Vienan
kylät "eroavat suomenpuo-
leisista ensinnäkin siinä, että
talot eivät rakennettu toisi-
staan hajalle niin kuin meil-
lä, vaan kaikki yhteen ryh-

mään, aivan likekkäin... Tal-
lot ovat tavallisesti järjeste-
tyt rivin kaduntapaisen tien
"puolille". Uhtualla tuo Er-
vastin kuvaus piti paikkansa,
mutta useat, varsinkin
pienemmät kylät Vienassa
eivät seuranneet tällaista ra-
kennusjärjestystä.

Jos vielä katsotaan Kian-
non kuvausta, niin 1800-lu-
vun Uhtua näytti varsin va-
rakkaalta verrattuna venäläi-
siin kyliin jossakin Impe-
riumin keskiosassa. Karja-
lainen talokin oli kuin puu-
linna, ja sen rinnalla useat
venäläiset talot näyttivät
pikkumökeiltä. Professori
Heikki Kirkinen on löytänyt
karjalaisten talojen sukujuu-
ret jopa Bysantista, ja toiset
tutkijat taas sanoivat, että
karjalaiset olivat omaksu-
neet novgorodilaista raken-
nustyyliä. Tyyli onkin varsin
erilainen. Esimerkiksi Paavo
Ahavan talo on kuin iso hu-
villa. Mielestäni on turha et-
siä tämän rakennustyylin al-
kuperää jostakin ulkopuolel-

ta. Karjalainen talo oli ainut-
laatuinen keksintö, joka syn-
tyi ilmaston ja olosuhteiden
vaikutuksista. Arkkitehti
Blomstedt perustelee karja-
laista rakennustapaa seuraav-
asti: "Tämä, ainakin näen-
näisesti käytännöllinen sovi-
tus, lienee aiheutunut Venä-
jän karjalaisten suuresta mu-
kavuuden halusta. Onhan
varsin helppoa hoitaa elu-
koita, kun vain avaamalla
eteisen oven pääsee heti kar-
jatanhuaan ja talliin ja la-
toon. Siten vältetään talven
pyryt ja pakkaset, syksyn
sateet ja myrskysäät...".
Kuulostaa siltä, että karjalai-
set olivat suuria nautiskeli-
joita, mutta oletus käytän-
nöllisyydestä pitänee paik-
kansa.

Inha muisteli Uhtuan ta-
loja varsin lämpimästi. Hän
kävi Uhtualla useita kertoja,
mutta ensimmäinen vaiku-
telma on aina kaikista voi-
makkaampi. Kun Inha asui
ensimmäistä kertaa Uhtuan
Likopäässä hän kuvaili sen
kyläosan taloja ja asukkaita
seuraavasti. "Talot olivat to-
sin päältä nähden verraten

vaatimattomia, mutta niissä
vallitsi mitä paras järjestys
ja siivous. Voisinpa sanoa,
että asukkaissa oli joku yli-
myksellinen leima, joka
muutoin on Karjalan rah-
vaassa yleinen ja varmaan
hyvin vanha, entiseen va-
pauteen ja omavaltaan juur-
tuva piirre. Oli siihen kui-
tenkin nykyisetkin syyt.
nämä isännät ja heidän su-
kulaisensa olivat enimmäk-
seen varakkaita kauppiaita.
Toisilla oli Suomen puolel-
la rikkauksia, joita mainit-
tiin kautta maakuntain. Mut-
ta silti eivät he täällä omal-
la puolellaan koettaneet yl-
läpitää semmoista herraselä-
mää kuin meikälaiset maa-
kauppiat, vaan viljelivät ta-
lojaan samaan laatuun kuin
kaikki muutkin ja asuivat
suurissa pirteissään muun
talonväen keralla. Pirtin jär-
jestys oli juuri samanlainen
kuin tavallisissakin taloissa,
isännät ja emännät kävivät
töissä, korjailivat nuottiaan,
verkkojaan,.. sanalla sanoen,
herrassäädiksi he olivat val-
lan kansanvaltaisia, talonpo-
jiksi ylimyksellisiä. Tupain

lattiat olivat matoilla verhotut, moitteettoman puhtaat, vierashuoneet vielä sitäkin sojemmat.“

Karjalaistalon sisäinen labyrintti josta eksytti sellaisia vieraita, jotka eivät siihen tottuneet. Lönnrot joutui kerran harhailemaan yöllä sellaisessa talossa. Emme puhu sen enempää talon sisustuksesta, mutta yksi asia ansaitsee kuitenkin huomioida, nimittäin talojen siisteys. Käyttämästäni aineistoista löytyy vain yksi ihminen, joka oli kirjoittanut, että ”suomalaiset asuvat siisteissä taloissa, mutta karjalaiset savuisissa ja likaisissa hökkeleissä“, ja se oli eräs venäläinen herra nimeltään Boguslav. Syystä tai toisesta tämä herra oli ihasnutut suomalaisiin ja inhosi karjalaisia. Lähes kaikki muut sekä suomalaiset että venäläiset matkustajat kehuivat sitä, että karjalaisemännät olivat erittäin huolellisesti hoitaneet sisätiloja. Uhtualainen pappi Tchirkov kirjoitti uhtualaisten taloista, että ”pirtti on sisältä erityisen puhdas“, ja Ervasti totesi, että harvassa suomalaisessa talossa ”näkee niin siistejä pirttejä, kuin Karjalassa joka paikassa tapaa“. Jopa savupirtitkin puhdistettiin ”valkoiseksi“, ja kun niiden katto oli mahdotonta puhdistaa mustasta, niin karjalaisemännät kiillottivat katon näin, etteivät ne näyttäi-

si likaisilta. Toimenpide oli yksinkertainen: uunin kekäleille heitettiin kanamunien kuoria, ja niiden palaessa nousi kattoon vihreä savu, joka antoi katolle kiiltoa.

Uhtualaiset kuten muutkin karjalaiset pystyivät rakentamaan isoja taloja, koska karjalaisilla ei ollut puutetta rakennuspuusta. Uhtuaa ympäröivät metsät olivatkin valtion omaisuutta, mutta millä voimilla niitä olisi voitu vartioida? 1800-luvun lopussa Uhtualla asui, kyllä, metsänvartija, jonka nimi oli Lev Dement'jev, mutta hän tuskin onnistui hyvin tehtävissään, kun hänen vartioimansa metsäalue oli pinta-alaltaan ”kuin puolet Japanin valtakuntaa“.

Metsänvartijan lisäksi järjestyksestä ja laillisuudesta Uhtualla huolehtivat poliisimiehet. Uhtualaiset, kuten muutkin vienankarjalaiset olivat kuitenkin sen verran rauhaa rakastava kansa, että kylä sai omia poliisimiehiä vasta 1900-luvun alussa. Uhtuan poliisiipiiri oli yksi kolmesta Kemin kihlakunnan poliisiipiireistä, ja sitä johti oma poliisikomissaari eli ”stanovoj pristav“. Ilmeisesti aiemmin, ennen 1900-lukua pristav hoiti Uhtuan asioita Kemistä käsin, sillä vielä vuonna 1900 rippikirjojen mukaan

kylässä ei ollut yhtään poliisimiestä. Todennäköisesti poliisilaitos perustettiin Uhtuulle joskus vuonna 1906-07, silloin kun Venäjä ”kiristi ruuveja“ vapaamielisyyttä ja suomalaistumista vastaan. Uhtuan stanovojkin joutui hoitamaan valtavan laajoja alueita, sillä lähes koko Vienan Karjala kuului samaan poliisiipiiriin. Vuonna 1910 pappi oli merkinnyt rippikirjaan, että tuolloin Uhtualla asui poliisikomissaari ”pristav“ Aleksandr Baschmakov perheineen sekä poliisiupseeri, ”urjadnikka“ Mihail Moltchanov perheineen. Heidän alaisinaan toimi kaksi nuorta naimatonta poliisimiestä, Volkov ja Stoljarov. Ilmeisesti poliisiasema sijaitsi volostin eli kihlakunnan hallintotalossa, siis siinä talossa torin vieressä, jonka seinällä oli kyltti ”Volostnoje pravlenie“ ja jossa oli myös pieni putka.

Putka oli suurimman osan ajasta tyhjillään, koska Uhtualla jopa juopotteluun liittyvät rikokset olivat varsin harvinaisia, puhumattaakaan muista rikoslajeista. Karjalaiset eivät harrastaneet viinanjuontia, vaan pänivät rahansa ja viljansa parempiin tarkoituksiin. Lönnrotkin korosti vienankarjalaisten raittiutta: ”Karjalaiset käyttävät rukiinsa leivän muodossa vatsansa hyväksi, kun sitä vastoin meidän rahvas antaa niiden voiman

nousta päähänsä“. Se ei ollut mikään ihme, sillä karjalaisille viljansaanti oli niin työläistä ja kallista hommaa, että sen tuhlauksesta viinaan tuskin kukaan edes ajatteli. Jopa venäläiset matkustajat, jotka olivat yleensä paljon kriittisempiä karjalaisia kohtaan, kehuivat karjalaisten luonteenpiirteitä. ”Karjalaiset ovat luonteeltaan pehmeitä, rauhallisia... Perheriitoja on verrattomasti vähemmän kuin venäläisillä...“, kirjoitti arkkimandriitti Makarij. Häneen yhtyivät muutkin Karjalan kylissä käyneet venäläiset, joiden mukaan Vienan karjalaiset olivat rauhallisia, hiljaisia, vieraanvaraisia, vilkkaita ja vapaita, puheliaita ja ystävällisiä.

Tämä ei kuitenkaan tarikoittanut sitä, että Uhtuan kylän asukkaat olivat jotenkin alistettuja ja nyöriä ihmisiä. Ulkopuolisten silmissä vienankarjalaiset olivat jopa paljon itsevarmempia ja ylpeämpiä kuin venäläiset talonpojat. ”Karjalainen ei taivuta selkäänsä viranomaisten edessä... Lainkuullisuus ja ihmiskunnioitus Vienan Karjalassa ovat hyvin kehittyneitä“, kirjoitti opettaja Olenev. Keskinäinen rehellisyys oli myös silmiinpistävää. Kirjoitettuja sopimuksia tehtiin harvoin - yleensä oma sana riitti, eikä karjalaistaloissa ollut mitään lukkoja, koska varkaudet olivat varsin harvinaisen ilmiö. Täytyy kuitenkin sanoa, etteivät karjalaiset olleet mitään enkeleitäkään, varsinkaan ”bisnesasioissa“. Se, mitä sanottiin karjalaisten rehellisyydestä naapureiden kesken, tutkijoiden mukaan hävisi, kun asiat alkoivat koskea karjalaisten tärkeää elinkeinoa, eli kauppaa. Kaupanteossa karjalaiset olivat ”ovelia, valmiita huijauksiin“. Valheellisuus ja sananpitämättömyys yleistyi varsinkin niiden parissa, jotka tekivät kauppaa Suomessa. Nikolai Kamkin mielestä nämä huonot piirteet huomasi varsin selkeästi Uhtualla, missä monet miehet harjoittivat kauppaa Suomessa. Hänen mu-

Inhan usein nähty klassikko: Miitkalan talot peilautuvat Uhtujen pintaan.

kaansa monet uhtualaiset laukkukauppiat muuttivat huomattavasti "kylmemmiksi ja kovemmiksi". Rahahan on tuhonnut monia hyviä piirteitä. Nykyisissäkin Vienan kylissä huomaa, kuinka suomalainen paksu lompakko tuhoaa viimeisiä karjalaispiirteitä, kun mummut alkavat tapella keskenään suomalaisista vieraista. Siinä ei ole enää kysymys kuuluisesta karjalaisten vieraanvaraisuudesta, vaan rahasta. Ennen oli näin, että ensin vieraille annettiin ruokaa ja lämpöä, ja sitten kysyttiin kuka ja millä asioilla, ja nyt ensin katsotaan, onko vieraalla rahaa.

Vaikka karjalaisten venäläiset lähinaapurit, pomorit, kertoivat Karjalan kansasta kaikenlaisia kauhukertomuksia, niin ne johtuivat etupäässä heidän keskinäisestä ymmärtämättömyydestään. Sata vuotta sitten vieras Uhtuan kylässä kuten muuallakin Vienassa saattoi kulkea ilman pelkoa, että hänet ryöstetään tai että hänelle tehdään jotain paha. Uhtuan väki oli hyvin lainkuuliainen, eikä se aiheuttanut paljon harmia poliisille. Vaikka kreivi Sparre kirjoitti, että hänen vierailunsa aikana vuonna 1892 oli Uhtualla "120 virkamiestä, yksi pappi ja 18 poliisia, siis poliisi joka kymmentä taloa kohti" ja että sillä tavalla kreivin mukaan "Uhtuan yleisestä turvallisuudesta" pidettiin hyvää huolta, se on enemmän taiteilijan vilkasta mielikuvitusta kuin totta.

Kun poliisille ei ollut paljon töitä Uhtualla, niin kylässä toimineelle papille taas töitä oli aivan "kaulaa myöten". Sata vuotta sitten uskonnollinen tilanne Vienassa oli vieläkin aika lohduton ortodoksisen kirkon kannalta, vaikka karjalaisia pidettiin "ristikansana" jo vuodesta 1227 lähtien, jolloin kronikan mukaan Karjalan kansa oli kastettu. Silti ortodoksinen usko oli aika heikossa asemassa karjalaisten sieluissa. Yksi esimerkki. Kuuluista uhtualainen kauppias Paavo Afanasjev - Ahava sai vuosien

Jokinäkymä Lamminpään kyläosasta sillan alapuolelta.

1905 -1909 välisenä aikana neljä passia. Passi vuodelta 1906 kertoi, että tuolloin Paavo kuului ortodoksiseen kirkkoon, vuonna 1907 häntä merkittiin luterilaiseksi, ja maaliskuussa vuonna 1908 hänen passiinsa kirjoitettiin "lahkolainen uskovainen", mitä tarkoitti lestadiolaista. Sitten vuoden 1909 passin mukaan Ahavasta oli tullut taas ortodoksisen uskon kannattaja. Ahavan esimerkki osoittaa, kuinka heikko asema ortodoksisella kirkolla oli uhtualaisten parissa.

Monet karjalankävijätkin huomasivat tämän. Ervasti kuvaili karjalaisten uskontoa seuraavasti: "Karjalaisten uskonto on kreikkalaiskatonilinen. Varsinaista uskonoppia heillä tuskin sentään saattanee sanoa olevan, sillä melkein koko heidän uskonnollinen tietonsa rajoittuu ristinmerkin tekoon ja kummaruksiin pyhänkuvan edessä sekä paastoamiseen. Pakanallinen taikauskoisuus sen tähden Karjalassa vallitsee ainakin samassa määrässä kuin kristillisyyden..". Karjalaiset kääntyivät helposti esi-isien haltioiden puoleen, silloin kun he tarvitsivat apua vaikeissa elämänhetkissä. Jos karja tai ihminen ekseyi, pyydettiin armoa met-

sän haltijalta, jos tauti iski, etsittiin syyllisiä haltioiden parista, jos tarvittiin onnea kalastuksessa niin pyydettiin sitä vedenhaltijalta. Näin ollen vienankarjalaisten sielussa oleskelivat sulassa sovussa haltijat ja Kristus, luterilainen pelastusoppi ja askeettiset vanhauskoisuuden ja herännäisyyden vaatimukset. Ei ole mikään ihme että karjalaisten lähimmät naapurit, Venäjän pomorit pitivät heitä vaarallisina tietäjinä ja hieman jopa pelkäsivätkin karjalaisia, kun he uskoivat, että nuo metsien asukkaat voisivat taikoa kaikenlaisia onnettomuuksia.

Kuten Inhan kuvasta näkee, Uhtuan kylässä oli yksi kirkko ja yksi tsasouna vuonna 1894. Tsasouna oli jo tuolloin erittäin vanha ja huonokuntoinen, mutta se oli hyvin suosittu karjalaisten parissa. Toisaalta uusi kirkko ei saanut rahvaan suostumusta. Jostakin syystä onneton uhtualainen kirkko "ei ollut Herralle otollinen". Uhtuan seurakunta perustettiin vuonna 1846, kun muutamia kylä Vuokkinien ja Paanajärven seurakunnista erotettiin omaksi seurakunnaksi. Aluksi seurakunnassa ei ollut kirkkoa, vaan palveluksia pidettiin tsasounassa. Ilmeisesti kylän kirkko ei todellakaan ollut otollinen Jumalalle, sillä

kirkkorakennuksille tapahtui jatkuvasti onnettomuuksia. Ensimmäistä kirkkoa alettiin rakentaa vuonna 1856, vuonna 1858 se oli jo valmis, mutta paloi salaman iskusta jo ennen vihkimistä elokuussa 1858. Sen tilalle rakennettiin toinen vuonna 1861, mutta kun siellä ei ollut ikonostaasia, niin vihkiminen viivästy ja se tuli vihityksi vasta vuonna 1873, eli kahdentoista vuoden päästä. Sekään ei pysynyt pitkään. Vaikka karjalaistalot olivat komeita, niissä oli yksi harmillinen vika, karjalaiset eivät nimittäin vaivautuneet rakentamaan rakennuksiensa alle kunnan alustaa. Yleensä nurkkien alle laitettiin vain muutamia kiviä ja se oli siinä. Ilmeisesti saman vian rakennusmiehet olivat tehneet myös Uhtuan kirkkoon. Niinpä se pian kallistui, ja uhkasi kaatua. Sen takia kirkko oli rakennettiin uudestaan ja vihittiin vuonna 1889.

Uhtuan kylän sielupaimenet huolehtivat myös kyläläisten lukutaidosta. Mutta sekään asia kirkolla ei onnistunut hyvin, kun papit joutuivat työskentelemään toisen kulttuurin kanssa. Seurakunnassa avattiin kyläkoulu vuonna 1863. Alussa seurakuntalaiset, joiden seurassa oli vahva vanhauskoisuuden vaikutus, suhtautui-

vat kouluun epäileväisesti, eikä lapsia ollut koulussa kun vain kolme tai neljä. Mutta sitten asiat paranivat, ja vuonna 1889 avattiin lisäksi tyttöjen koulu. Vuonna 1896 poikien koulussa oli 45 ja tyttöjen koulussa 40 oppilasta. Samana vuonna kyläkoulu lakkautettiin, ja vuonna 1898 avattiin kirkkokoulu jossa tytöt ja pojat opiskelivat yhdessä. Kun opetus oli venäjänkielistä, niin uhtualaiset eivät siitä paljon pitäneet, ja usein he ottivat lapsensa pois koulusta ja veivät heidät opiskelemaan johonkin suomalaiseen kouluun, sillä heidän mielestään suomenkielen taito oli paljon tärkeämpi kun venäjänkielen.

Edellä mainittu Paavo Ahavan esimerkki osoittaa, että uhtualaiset olivat aika vapaamielisiä uskonasioissa. Myös vanhauskoisuus oli jättänyt jälkeensä uhtualaisen pariin, vaikka 1900-luvulle tultaessa kylässä ei ollut kuin muutama vanhahko henkilö, joiden kohdalle pappi oli laittanut merkin "vanhauskoinen". Uhtualai-

set eivät paljon sielunhoidosta välittäneet ja pappien harmiksi ripillä käynti jäi vähäiseksi. Vuoden 1900 rippikirjan mukaan vain joka kolmas Uhtuan asukas kävi ripillä sinä vuonna. Kirkon epäsuosion syinä olivat jumalanpalveluksien vieras kieli, kirkkorakennuksen huono kunto, vanhauskoisuus ja työelämä, joka vei monia miehiä pois kotoa. Laukkukauppiat ja rahtimiehet ehtivät käydä kirkossa vain harvoin.

Jopa välttämättömätkin kirkolliset rituaalit, kuten kaste, avioliiton vihkiminen ja hautajaissiunaukset suoritettiin Uhtualla aika välinpitämättömästi. Lapsia kastettiin usein muutamien kuukausien tai jopa vuosien päästä syntymästä, ja vihillä käyminen kirkossa oli monien karjalaisten mielestä pelkkä harmillinen muodollisuus. Tutkija Aleksandra Jefimenko kirjoitti vuonna 1878, että "vienankarjalaiset eivät pidä kirkossa vihkimistä välttämättömänä avioliiton solmimisessa; tarpeeksi on, jos häätävät on suoritettu... Jos-

kus häiden ja kirkossa vihkimisen välinen aika voi kestää vuoden, kaksi tai kolme". Vienasta löytyy jopa sellaisia esimerkkejä, jolloin joku nuorukainen "ampui kaksi jänistä yhdellä laukauksella" - eli samana päivänä sai kasteen ja solmi avioliiton. Uhtua oli kuitenkin tässä suhteessa suhteellisen "sivistynyt". Vaikka pappi Tchirkov moittikin uhtualaisia "uskonnollis-moraalisen" tilanteen huononemisesta 1900-luvulla (syynä oli uhtualaisten "luterilaistuminen"), hän joutui kuitenkin myöntämään, että Uhtualla "laittomat avioliitot olivat harvinaisia".

Yksi esimerkki sellaisista "susiparista" oli Timofej Tihanov ja "Ruotsin kruununalainen" Britta-Kaisa Erik-Sanders. He olivat asuneet yhdessä vuodesta 1881 ja lapsiakin heille syntyi lähes joka toinen vuosi. Vasta vuonna 1903 pari vihittiin kirkolliseen avioliittoon, kun mies oli jo 59 ja Britta-Kaisa 52 vuotta vanha. Ilmeisesti vihille lähdettiin lapsien takia, jotta lapsista tulisi "lailisia" ja he saivat perintöoikeudet. Näin ollen virallisen kirkon mielestä Uhtuan kylän yhteisö oli aika vapaamielinen moraalisisissa kysymyksissä. Mutta se oli vain näennäistä. Kyläyhteisö oli pitänyt ankaraa kontrollia jäsenistään. Vaikka nuoret saattoivatkin käyttäytyä suhteellisen vapaasti, kuitenkin Inhan mukaan "siveydestä pidettiin, ainakin impien kesken, tarkkaan lukua rajantakaisessa Karjalassa".

Kuten olemme huomanneet uhtualaisten parissa hallitsi jonkinlainen ekumeeninen henki. Samassa perheessä saattoi olla eri uskontojen kannattajia. Esimerkiksi Vasilji Pällijev'in talossa vanha isäntä oli vanhauskoinen, hänen vaimonsa suomalainen Kaisa oli luterilainen, heidän lapsensa oli kirjoitettu ortodokseiksi, ja isännän veli Filipp, joka asui samassa talossa, oli "hihhuli" eli lestadiolainen. Ja kaikkien lisäksi koko väki uskoi varmasti vielä kaikenlaisiin haltioihin, eli heillä säilyi myös pakkanaalisia piirteitä.

□ □ □

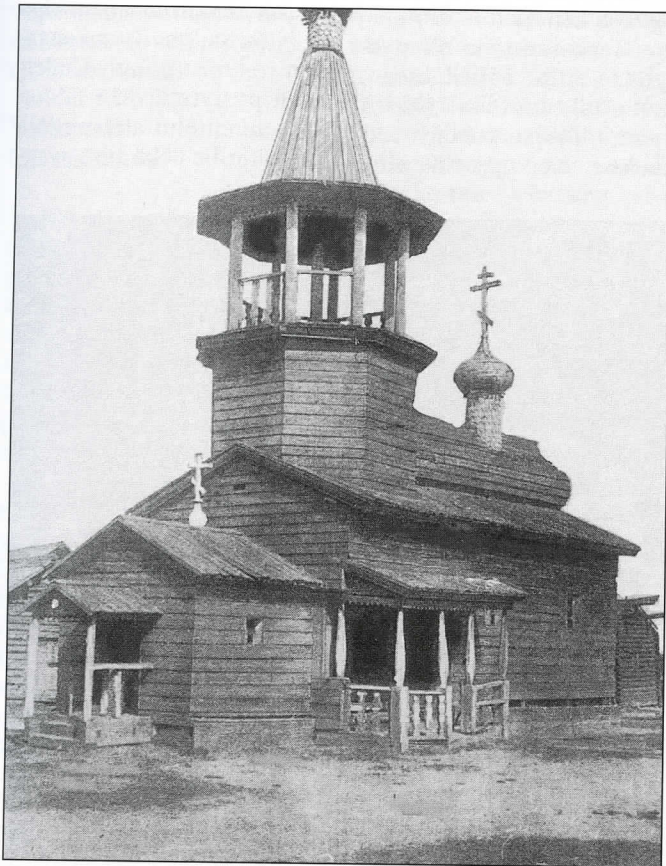
Uhtuan kylästä voidaan kertoa vielä monia mielenkiintoisia asioita.

Koetetaanpa nyt vielä kuvitella, millaiselta Uhtuan kylä näytti huhtikuun kuudentena päivänä vuonna 1903, eli tasan sata vuotta sitten. Keväinen aurinko oli jo varmasti sulattanut lumet Kuittijärven korkeasta hiekkarannasta. Linnut alkoivat laulaa ja Uhtu-joessa vettä alkoi virrata jään päälle. Kylän elämäkin alkoi vilkastua. Siellä täällä talojen vieressä näkyi hevosrekiä tai jopa porojakin, sillä uhtualaiset miehet alkoivat palata kotihinsa ennen rospuuttoaikaa. Toiset tulivat rahtihommista, toiset taas Suomesta kaupamatkoilta. Talvella kylässä ei näkynyt paljon miehiä, ja naiset hallitsivat kylässä. Nyt miehet, sulhaset ja pojat palasivat takaisin.

Edessä oli muutama viikko tai kuukausi kotona. Sitten taas kaupapolut odottivat. Naiset ja nuoret tytöt näyttivät juhlallisilta. Useilla tytöillä ja naisilla oli päällä muodikkaat vaatteet, jotka miehet olivat tuoneet Suomesta vaimoille ja morsiamille. Tiedetäänhän, että vaikka karjalaisten vatsa murisee nälästä, hän ensin ostaa kauniita vaatteita ja vasta sitten leipää. Tuvat olivat täynnä leivonnaisien tuoksua ja naiset olivat siivonneet muutenkin puhtaita huoneita niin, että keltaiset lattiat ja seinät loistivat. Edessä oli pääsiäinen, ja sitten lyhyt ja kaunis karjalainen kesä. Jos Herra Jumala olisi kysynyt minulta, missä sinä olisit halunnut elää Venäjällä, jos olisit syntynyt toistasataa vuotta sitten, niin Uhtuan kylä olisi ollut yksi paremmasta vaihtoehdosta ainakin minun mielestäni.

(JC)

• **Juhlaesitelmä, jonka fil. Juri Chikalov piti Karjalan Sivistysseuran heimojuhlassa Helsingissä 6.4. 2003.**

Uhtuan tsasouna oli vanha, mutta rahvaan suosiossa. (kuva A.A. Ivanov 1914/REM).